

О.В. Гнатюк
*кандидат психологічних наук,
провідний науковий співробітник
лабораторії психодіагностики та науково-психологічної інформації
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України,
e-mail: gnatolga@ukr.net*

РЕСУРСИ ОСОБИСТІСНОГО САМОРОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах реформування змісту освіти згідно з Концепцією Нової української школи серед основних напрямів є питання формування та розвитку особистості, здатної проявляти й реалізовувати себе в умовах постійних змін, гнучко і самостійно використовувати набуті знання та компетентності в різноманітних життєвих ситуаціях, створювати інноваційні інтелектуальні продукти та технології [2]. Основними векторами розвитку освіти стали спрямованість на цілі й цінності демократичного суспільства, особистісний розвиток здобувачів освіти, виховання їх як громадян – патріотів України, переорієнтація на набуття ключових компетентностей, необхідних людині у сучасному суспільстві. «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей», – як зазначено у Законі України «Про освіту» [1].

Зауважимо, що реформування вітчизняної системи освіти, розбудова Нової української школи стають важелями, які спрямовані на виявлення, підтримку та розвиток обдарованості, використання потенціалу обдарованої особистості. Ідея розвитку в системі освіти обдарованих дітей є не тільки відображенням спроб протистояння деструктивним процесам у суспільстві, але й визначає пошук шляхів збереження й розвитку людського потенціалу країни. Тому державна політика багатьох країн зорієнтована на підтримку обдарованих дітей як на потенціал свого розвитку. Актуальними залишаються питання обдарованості, включаючи й роль системи освіти в її виявленні, розвитку та сприянні самореалізації обдарованих учнів.

Проблемі обдарованості присвячені праці багатьох науковців, зокрема питання сутності обдарованості вивчали такі вчені як Ф. Гальтон, Дж. Гілфорд, Ю. Гільбух, Ч. Спірмен, Е. Торренс та ін., теоретичні моделі обдарованості розроблено Дж. Рензуллі, Р. Стернбергом, К. Хеллером тощо. Вплив соціокультурних чинників на розвиток обдарованості став предметом досліджень Д. Вебба, К. Лоренца, П. Фрейре та ін. Проблеми дитячої обдарованості вивчалися такими дослідниками, як І. Іпенбург, М. Марне, Ф. Монкс та ін. Вітчизняні вчені, зокрема О. Бобир, В. Доротюк, О. Зазимко Н. Куліш, В. Моляко, О. Музика та ін. також активно розробляють різні питання обдарованості.

Нинішні умови життя гостріше вимагають включення людини у процес власного життєтворення, висувають вимоги до неї як до активного, творчого, ініціативного суб'єкта власного перетворення, суб'єкта особистісного саморозвитку. Тому важливою і актуальною залишається проблема дослідження ресурсів особистісного саморозвитку здобувачів освіти в умовах воєнного стану.

Сучасна наука часто оперує поняттям ресурсу як засобом, можливістю, якими можна скористатися у разі необхідності. В психології ресурс розглядають як певний запас життєвих можливостей, який може бути використаний суб'єктом як засіб розвитку особистості, здійснення самовизначення, реалізації діяльності, вибору життєвих стратегій тощо. Говорячи про психологічний ресурс, розглядають велику кількість психологічних феноменів, які належать до різних сфер організації та функціонування особистості. Психічні ресурси умовно розділяють на внутрішні та зовнішні.

Внутрішні ресурси – це психологічний особистісний потенціал, характер, навички, життєві цінності, оптимізм, бажання, віра, самоконтроль – те, що допомагає людині зсередини. До зовнішніх ресурсів відносять: соціальні статуси (ролі) і соціальні зв'язки, сім'ю; друзів, хобі, матеріальні цінності, роботу – тобто те, що забезпечує підтримку соціуму, допомагає людині ззовні. Однак поділ на зовнішні і внутрішні ресурси є досить умовним, так як вони пов'язані між собою, і при втраті одних втрачаються й інші.

Говорячи про допомогу й відновлення людини в сучасних складних умовах, також застосовується поняття «психологічна ресурсність». Це поняття, яке пов'язується зі спроможністю людини використовувати психологічні ресурси для подолання труднощів, стресів, адаптації до нових умов. Психологічна ресурсність – це аспекти психологічного функціонування, що характеризує здатність людини зберігати свою психічну стійкість та пристосовуватися до змін в різних сферах життя.

Саморозвиток є свідомим саморегулятивним процесом становлення особистості, який полягає у:

- її прагненні брати відповідальність за власні вчинки;
- розкритті потенційних можливостей і здібностей;
- вдосконаленні особистісних якостей.

Отже, основними характеристиками саморозвитку особистості є життєдіяльність, активність, самостійність, самовизначеність. Саморозвиток неможливий без оволодіння певною сумою знань, тією чи іншою інформацією, що забезпечує готовність до саморозвитку. Усвідомлені мотиви і визначена мета активізують особистість до повсякденного збагачення власного запасу знань.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту»: редакція від 6.04.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/>

